

NAUKI PEDAGOGICZNE

Васьківська Г.О., д.пед.н.,

завідувач відділу дидактики,

Інститут педагогіки НАПН України, Україна

**КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ
ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЯК ДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА**

Необхідність конструювання змісту освіти старшої постає як важлива дидактична проблема. Актуальність проблеми полягає у розгляді можливих шляхів модернізації змісту освіти з урахуванням потреб і запитів суб'єктів освітнього процесу і суспільства загалом. Незважаючи на відмінність у підходах до визначення змісту освіти, спільність у міркуваннях учених і практиків є очевидною. Загальним для всіх досліджень є зосередження уваги на залежності необхідного рівня знань випускника школи від загальнонаукової і теоретичної підготовки. Лише за умови постійного вдосконалювання змісту і структури знань, оволодіння їх системою можуть бути здобуті оптимальні освітні результати.

Британський дослідник М. Блумер надає важливого значення таким показникам якості освіти: критичне розуміння природничих, суспільствознавчих, гуманітарних і мистецьких наук; набуття особистістю знань, умінь, навичок і досвіду професійної діяльності; життєдіяльність у громаді та особисте життя; формування здатності демонструвати ключові вміння і навички на практиці [3, с. 20–21]. Відомий польський дидакт В. Оконь вважає, що зміст освіти має бути впорядкованим цілим, яке складається з елементів, що пов'язані між собою та з іншими основними складовими школи як цілого [2, с. 106].

Ми вважаємо, що сучасний зміст освіти в Україні має складати науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості, що

характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, самої себе, праці, природи, мистецтва [1, с. 167]. Загалом усі дослідники одностайні в думці, що зміст освіти має відображати запити суспільства і містити взаємопов'язані елементи соціального досвіду.

Кожне суспільство володіє тими здобутками, які воно накопичило у процесі свого розвитку. Розвиток же будь-якого суспільства залежить від розвитку кожного громадянина. Зрозумілим є прагнення українського суспільства жити і працювати за таких умов, які забезпечуються в європейських країнах. Оскільки значну роль у такому розвитку відіграє освіта, то чи можемо ми говорити про якість української освіти, що забезпечить гідний розвиток суспільства? 14,50 % опитаних учителів зазначили, що навчальні предмети перевантажені несучасною інформацією, малофункціональні, не передбачають широкого застосування новітніх освітніх технологій. 11,02 % респондентів вважають, що необхідно переглянути чинні освітні стандарти й удосконалити їх. На думку 33,60 % опитаних негативно на якість освіти впливають недосконалі підручники. Якість різних видів навчальних книг низька ще й тому, що навчальні програми часто змінюються, не враховують сучасних здобутків теорії і методики навчання (такої думки 32,10 % респондентів). Як бачимо всі названі проблеми стосуються саме змісту освіти. Адже зміст освіти традиційно закладається у стандартах, навчальних програмах і підручниках.

Якщо основним завданням традиційної школи було подати знання, які слугували б людині впродовж усього її життя, то завдання сучасної школи докорінно змінились, особливо у зв'язку зі зростанням потоку інформації, технологізацією всіх аспектів життя. Навчальний план, навчальні програми традиційної школи формувалися за принципом відображення у навчальних предметах основ наук. Але, як відомо, кожна наука збагачується новими знаннями, які необхідно враховувати у змісті освіти. При доборі змісту освіти часто керувалися принципом енциклопедичності. Проте, намагання представити у широкому обсязі сучасні, найновітніші досягнення науки й

культури та всю їх історію призвело до перевантаження навчальних програм і підручників. Прагнення залучити учнів до належного рівня культури і науки спричиняє суперечності, пов’язані з прагненням оберігати здоров’я дитини, її інтелект від перевантаження. Шкільний енциклопедизм інформативного матеріалу у змісті освіти змушує переобтяжувати дитячу пам’ять за рахунок того, щоб формувати вміння і практичні навички. Принцип енциклопедичності себе не виправдав. Опитування випускників загальноосвітніх навчальних закладів України свідчать, що значна частина здобутих учнями знань залишається нереалізованою.

Перевантаження учнів зайвою навчальною інформацією стає негативним чинником погіршення стану здоров’я. Одним зі шляхів запобігання цього та інших негативних явищ є модернізація змісту освіти у руслі його фундаменталізації, яка до змісту висуває такі вимоги: цілісність, узагальненість, універсальність, практичну значущість знань. І лише переглянувши докорінно існуючий зміст освіти, ми можемо розраховувати на позитивні зміни у суспільстві. Адже і науковці, і вчителі, і учні, і випускники, які стали студентами, говорять про перевантаженість школи зайвими знаннями, не потрібними пересічному громадянину [4, с. 46–50].

Про те, яких саме знань не вистачає, свідчать емпіричні дані, подані у табл.

Суб’єкти освітнього процесу	НЕДОСТАТНЬО ЗНАНЬ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ...				
	людини	суспільства	природи	техніки	технологій
Учні старшої школи	34,9	26,3	15,1	15,2	47,6
Студенти 1-го курсу	39,8	37,2	24,4	11,9	62,7

Ураховуючи думку теоретиків і суб’єктів освітнього процесу щодо необхідності кардинальних змін у змісті освіти, актуальною стає проблема формування змісту профільного навчання. Процес профілізації змісту освіти це його перетворення на міцний фундамент духовної і матеріальної, теоретичної і практичної діяльності особистості, на якому здійснюватиметься й

поглиблюватиметься загальноосвітня, загальнонаукова, профільна і професійна підготовка суб'єктів освітнього процесу. Серед основних завдань формування змісту профільного навчання виокремлюємо такі: визначення основних напрямів міждисциплінарної інтеграції навчальних предметів; формування цілісної картини світу на основі взаємозв'язку гуманітарних і природничих наук; виявлення та опис дидактичних одиниць змісту освіти; змістове і методичне розроблення окремих дидактичних одиниць змісту освіти; створення єдиної методики оцінювання ефективності фундаментальних знань; розвиток системного мислення старшокласників, зорієнтованого на синтез різних знань, інтеграцію підходів, багатофакторне, міждисциплінарне усвідомлення проблем у контексті суспільних, екологічних, загальнолюдських аспектів; виховання здатності критичного сприйняття, всебічної оцінки різних явищ з урахуванням їх соціальних, економічних, екологічних та інших характеристик; виховання ініціативної, творчої особистості задля розв'язання різноманітних практичних і духовних проблем.

Література:

1. Васьківська, Г. О. Формування системи знань про людину в учнів старшої школи: теорія і практика : монографія / Г. О. Васьківська. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 512 с.
2. Оконь, В. Введение в общую дидактику / В. Оконь. – Москва : Высшая шк., 1990. – 237 с.
3. Bloomer, M. Curriculum Making in Post-16 Education. The Sosial Conditions of Studentship / Martin Bloomer. – London : Routledge, 1997. – 235 p.
4. Vaskivska H. (2017). Didactic aspects of upper secondary and university education fundamentalization. *Science and Education*, 5, 46–50. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-5-9>. (eng).